

Plattelands- vernieuwing

Evert van Benthem
voegt op zijn
boerderij in Sint
Jansklooster aan zijn
eigen produkten
meerwaarde toe.

Een van de verrassingen in het regeerakkoord van het paarse kabinet was de aandacht voor plattelandsvernieuwing. Anderhalf jaar is dit begrip nu speerpunt van beleid. Hoe ver is men gevorderd met de invulling van het beleidsconcept dat het platteland gereed moet maken voor de volgende eeuw?

De term plattelandsvernieuwing was een cadeautje van de voorzitters van de Vereniging Natuurmonumenten, het Landbouwschap en de Unie van Provinciale Landschappen. In een brief aan de kabinetsinformateurs vroegen zij de aandacht voor de problemen van de landbouw en de natuur. Die konden volgens hen aangepakt worden met 'plattelandsvernieuwing'. Daarbij dachten ze aan versnelling van de landinrichting, bevordering van de grondmobiliteit, versnelde realisering van de Ecologische Hoofdstructuur, bevordering van agrarisch natuurbeheer en het oplossen van specifieke knelpunten. De 200 miljoen per jaar die zij hiervoor vroegen, wilde het kabinet niet ter

beschikking stellen. Maar de aansprekende term plattelandsvernieuwing nam het graag over. Minister Jozias van Aartsen van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) moest de kar van de

plattelandsvernieuwing gaan trekken. Vanaf het begin is hij opvallend terughoudend geweest in het gebruik van de term. Al snel gaf hij te kennen dat men van hem geen 'Nota Plattelandsvernieuwing' hoefde te verwachten. In zijn prioriteitennota 'Dynamiek en Vernieuwing' vermijdt hij de term. Wel stelde hij in oktober vorig jaar met zijn collega De Boer van VROM de ambtelijke werkgroep 'Plattelandsvernieuwing' in. In maart van dit jaar bracht deze het rapport 'Buiten leven in Nederland' uit. De werkgroep heeft bewust afgezien van definiëring van het begrip plattelandsvernieuwing. Enerzijds vanwege "het gevaar de complexe werkelijkheid onrecht aan te doen", anderzijds om de suggestie te vermijden "dat de overheid door een modelmatige benadering gecalculeerde uitkomsten van beleid kan bewerkstelligen." De diepgang van de inhoudelijke uitwerking van het begrip

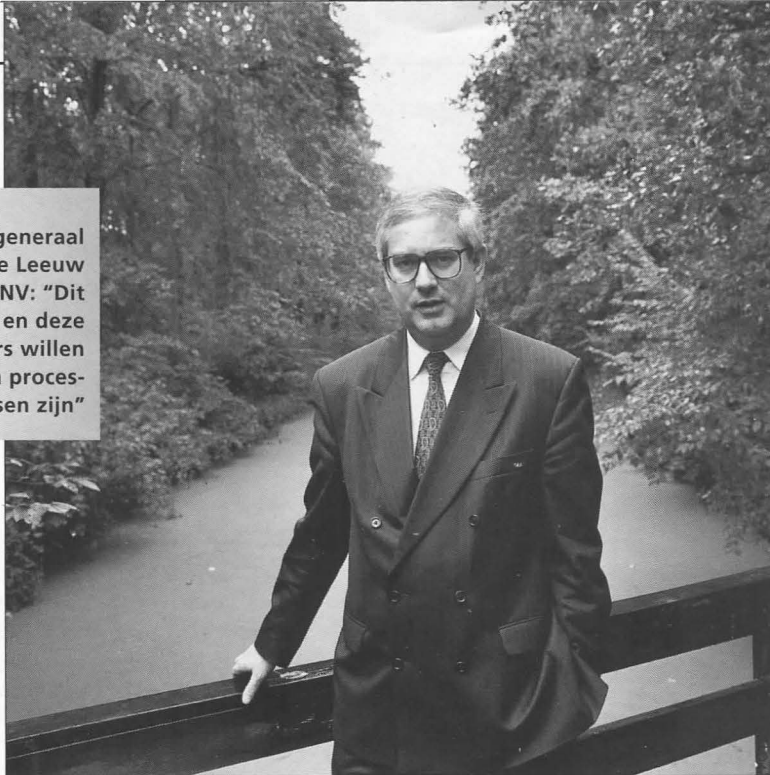
plattelandsvernieuwing in het rapport en de manier waarop het rapport is uitgevoerd, geven niet de indruk dat we hier met een speerpunt van beleid te maken hebben. Verder dan een aantal, op zich waardevolle basisnoties komt de werkgroep niet. Vergeleken met de slijk uitgevoerde, 7-delige 'Discussienota Visie Stadslandschappen' maakt 'Buiten Leven in Nederland' een armetierige indruk.

Speerpunten

Toch mag er volgens directeur-generaal Johan de Leeuw van LNV "geen begin van een indruk ontstaan dat de rijksoverheid en de verantwoordelijke bewindslieden iets af zouden willen doen aan plattelandsvernieuwing." De minister heeft volgens hem een brede visie op plattelandsvernieuwing: "De ontwikkelingen op het gebied van markt en concurrentie wil hij er ook bij betrekken evenals het kennis- en innovatiebeleid. Met de brede aanpak zoals hij die schetst in 'Dynamiek en Vernieuwing' wil hij plattelandsvernieuwing realiseren." De Werkgroep Plattelandsvernieuwing formuleerde drie strategische uitgangspunten: ruimte voor de regio, het toelaten van verschillen en het bevorderen van samenhang. Om te voorkomen dat "de plattelandsvernieuwing verstrikt raakt in haar eigen ambities en te hoog gestemde verwachtingen" kiest de werkgroep voor twee speerpunten: bestuurlijke vernieuwing en sociaal-economische versterking. Bij bestuurlijke vernieuwing moeten we denken aan het opschonen en stroomlijnen van de regelgeving (minder sectoraal en minder generiek), gebiedsgericht maatwerk (het Rijk formuleert doelen en randvoorwaarden, provincies zorgen voor uitwerking en realisatie) en differentiatie in sturing (eenduidige, sturende keuzes in overdrukgebieden; beleidsvrijheid in onderdrukgebieden).

*Op zoek naar
nieuwe functies voor
het landelijk gebied*

**Directeur-generaal
Johan de Leeuw
van LNV: "Dit
kabinet en deze
ministers willen
partners in proces-
sen zijn"**

Bij sociaal-economische versterking gaat het om herstructurering van de landbouw, niet-agrarische neventakken, nieuwe groene functies (bosbouw, recreatie) en nieuwe rode functies (wonen, niet-agrarische bedrijvigheid).

Kom-maar-op-model

Bestuurlijke vernieuwing wordt alom gezien als een voorwaarde voor platteland vernieuwing. De Leeuw: "Dit kabinet en deze minister willen partners in processen zijn. Er staan vele spelers op het veld: maatschappelijke organisaties, boerengroepen, milieucoöperaties, lokale initiatieven... Die willen we als drager van veranderingen benutten. Andere overheden, vooral provincies, willen we de rol van regisseur geven. Het Rijk moet het vernieuwingsproces zo faciliteren dat de provincies hun regierol kunnen waarmaken. Als er dan nog problemen op de zeef blijven liggen, willen minister Van Aartsen en minister De Boer onderzoeken of de wet- en regelgeving moet worden aangepast of dat er financieel moet worden bijgesprongen.

We willen uitgaan van de ontwikkelingsmogelijkheden zoals de betrokkenen in een gebied die zelf zien. Die verschillen per gebied. We willen werken vanuit wat wij noemen het kom-maar-op-model. Onze invalshoek is: geeft u - de mogelijkheden inschattend - maar aan hoe u wilt werken en hoe wij daar behulpzaam bij kunnen zijn. Allemaal binnen de randvoorwaarden van het milieubeleid en het markt- en prijsbeleid. Wij willen als rijksoverheid niet zeggen hoe het moet. We proberen echt een

ander model te hanteren, we willen niet werken met blauwdrukken. Dat is voor ons qua houding wel eens moeilijk omdat we gewend zijn andersom te werken." Ook voor de lagere overheden is het kom-maar-op-model niet altijd even gemakkelijk te hanteren. In Overijssel heeft men daar bijvoorbeeld ervaring mee (zie kader).

Voorzichtigheid troef

De Overijsselse gedeputeerde Herman Kemperman heeft nog

weinig gemerkt van een cultuuromslag bij het Rijk. Kemperman: "Integraliteit, breed denken en breed samenwerken zijn voor mij de kern van plattelands vernieuwing. Op rijksniveau roept men dat ook, maar in de praktijk neem ik het nog niet zo waar." Met een reeks voorbeelden illustreert hij dat rijksregels het leveren van maatwerk belemmeren en plattelands vernieuwing frustreren. De Leeuw verbaast zich niet over die kritiek. "Alle spelers moeten hun

nieuwe rol invullen en waarmaken. In 'Dynamiek en Vernieuwing' worden lijnen uitgezet om omslagen mogelijk te maken qua houding, wet- en regelgeving en 'de potten en de schotten'. Dat soort omslagen kost tijd. Qua intentie en richting denken we in hoge mate hetzelfde."

Van Aartsen heeft in 'Dynamiek en Vernieuwing' en zijn nieuwe begroting inderdaad maatregelen aangekondigd die aansluiten bij de wensen van de provincies. Maar

het is de vraag of hij in hun ogen ver en snel genoeg gaat. Voorlopig houdt hij het bij experimenten, bijvoorbeeld met agrarisch natuurbeheer. Ook bij het veranderen van de regelgeving - een voorwaarde om maatwerk te kunnen leveren - is voorzichtigheid troef. De Leeuw: "Als streken met goede initiatieven komen en er zijn belemmeringen, dan gaan deze bewindslieden een inspanningsverplichting aan om te kijken of deze in concrete situaties weggehaald kunnen worden. Maar dat mag voor de rest van Nederland geen vrijbrief zijn om de regels ook maar af te schaffen." Om de verwachtingen te temperen voegt hij eraan toe: "Er is nog veel juridisch denkwerk voor nodig om dat in te vullen."

Nieuwe groene functies

Bestuurlijke vernieuwing is slechts een vorm om mogelijk te maken waar het uiteindelijk om gaat: sociaal-economische versterking. Daarbij wordt allereerst gedacht aan herstructurering van de landbouw, integratie van niet-agrarische neventakken en nieuwe economische dragers als recreatie, toerisme en bosbouw. Vooral aan recreatie en toerisme - de snelst groeiende sectoren binnen de economie - dicht men grote potenties

Barrières voor plattelands vernieuwing

De provincie Overijssel loopt voorop bij plattelands vernieuwing. Toen de Werkgroep Plattelands vernieuwing nog bezig was met 'Buiten Leven in Nederland' en minister Van Aartsen nog werkte aan zijn nota 'Dynamiek en Vernieuwing', bracht Overijssel al een 'Kadernotitie Plattelands vernieuwing' uit. In de Tweede Kamer verklaarde minister Van Aartsen dat de Overijsselse aanpak een goed uitgangspunt was voor de verdere invulling van zijn beleid. Over die invulling is Kemperman niet erg tevreden: "Ik had me er meer van voorgesteld." Waar schort het dan aan? Kemperman en projectleider plattelands vernieuwing Theo Rietkerk maken met voorbeelden duidelijk waar de schoen wringt. Kemperman: "In het kader van de ammoniakreductie is er extra geld gekomen voor bedrijfsverplaatsingen. Wij had-

den dat geld willen inzetten in Noord-Oost-Twente, maar omdat de grondmobiliteit en de bereidheid om te verhuizen daar ontzettend laag zijn, kunnen we daar niet uit de voeten met dit instrument. We hadden het geld op een andere manier willen gebruiken om de ammoniakuitstoot te verminderen. Als een instrument maar zo beperkt kan worden ingezet, kunnen we geen maatwerk leveren. De minister weet dat er breder inzetbare instrumenten nodig zijn, maar toch doet hij dat niet." Rietkerk: "De WCL-kaderregeling (WCL = Waardevolle Cultuurlandschappen HD) is pas een jaar oud maar zo gedetailleerd dat deze niet voldoet aan de filosofie achter plattelands vernieuwing. Een 'mooi' voorbeeld is dat, voor dezelfde gebiedjes, VROM dit jaar met een geïntegreerde gebiedsgerichte regeling komt, LNV met een WCL-regeling en ook EZ nog met iets bezig is. Ieder met

zijn eigen richtlijnen. Voor hetzelfde gebied. In hetzelfde jaar. Het nieuwe denken werkt nog niet door in regelingen en instrumenten. Er moet veel royaler en flexibeler met regelingen omgegaan kunnen worden. Een voorbeeldje. Op de Lemelers moet de drinkwaterwinning uitgebreid worden, maar daar wordt nu maïs verbouwd en veel mest uitgereden. Bovendien ligt er vlakbij een natuurgebied. De es zou aangekocht en overgedragen moeten worden aan een natuurbeschermingsorganisatie. De boeren op de es willen nu schoon gaan produceren en spelt gaan verbouwen (een ouderwetse grove soort tarwe HD). De waterleidingmaatschappij en de provincie voelen daar voor. Maar we kunnen geen beheersovereenkomst afsluiten, want dat mag alleen in natte, laaggelegen gebieden en niet bovenop een es. Doodzonde!"

oe. "Een toeristisch-recreatieve sector ontwikkelen los van de landbouw is echter een onbegonnen zaak", betoogt prof. Jan Douwe van der Ploeg, hoogleraar rurale sociologie in Wageningen. "Dat blijkt uit ervaringen met EG-programma's. Het lukt het beste als je deze sector stap voor stap vanuit de landbouw ontwikkelt en gebruik maakt van bestaande netwerken en bestaand ondernemerschap."

Daarbij moet je volgens Van der Ploeg wel een type landbouw stimuleren dat voor recreatief aantrekkelijke landbouwgebieden zorgt. Hij denkt daarbij aan boeren die natuur- en landschapsbeheer integreren in hun bedrijfsvoering, recreatief-toeristische voorzieningen opzetten (boeren-camping, bed & breakfast, kano-verhuur), producten ambachtelijk verwerken op hun eigen bedrijf (kaas, yoghurt of kwark maken zoals Evert van Benthem), deze zelf verkopen (verkoop aan huis of op boerenmarkten), streek-eigen producten ontwikkelen (Veenweidekaas, Vlegelbier), overschakelen van bulk- op kwaliteitsproductie, 'zuiniger' gaan boeren (de kosten drukken door de aankoop van agrarische inputs als krachtvoer en kunstmest te verminderen en meer zelf te produceren) of in deeltijd buitenshuis gaan werken.

Zo'n landbouw maakt een streek niet alleen aantrekkelijk voor recreanten en toeristen, maar genereert ook veel extra inkomen en werkgelegenheid. Van der Ploeg: "In de discussie 'waar halen we in godsnaam zinvol werk vandaan?' wordt de landbouw over het hoofd gezien. Als je plattelandsvernieuwing serieus neemt, kun je de werkgelegenheid in de landbouw stabiliseren of zelfs uitbreiden."

Wildernisbeleving

Vorig najaar peilde Van der Ploeg in het kader van het Nationaal Landbouwdebat de mening van 676 boeren over dergelijke vernieuwingen. Een ruime meerderheid van 56% bleek daarvoor te voelen of er al mee bezig te zijn. Onlangs heeft hij een nieuwe enquête gehouden. "Daaruit blijkt dat de wil tot vernieuwing geconsolideerd is en concreet vertaald wordt in activiteiten op het eigen bedrijf. We hebben de boeren 15 concrete mogelijkheden voorgesteld met de vraag of dat iets voor hen was. Slechts 2 procent ziet niets in deze mogelijkheden. Maar

tegelijktijd bleek dat er een institutionele context nodig is om die vernieuwingen te bestendigen. Boeren verwachten steun vanuit de institutionele omgeving en die is er nog onvoldoende. Ook kan de boog niet te lang gespannen blijven. Uit de vorige enquête bleek een grote interesse in milieucoöperaties. Die is flink afgenomen. Niet omdat boeren de oplossing minder waard vinden, maar omdat er vanuit Den Haag geen duidelijkheid wordt gegeven." Extensieve natuur- en landschapsgerichte recreatie moet volgens Dolf Logemann, medewerker Groene Ruimte van de Stichting Natuur en Milieu, ook bevorderd worden door verbetering van de toeristisch-recreatieve infrastructuur: "Er valt in veel plattelandsgebieden te weinig te beleven, het zijn intensief bewerkte groengebieden met weinig recreatiemogelijkheden. Die moeten aantrekkelijker gemaakt worden met routestructuren voor fietsers, kanoërs, wandelaars, ruiters en watersporters. En met schuilplaatsen en aanlegplaatsen waar men kan overnachten."

Er moeten ook meer spannende gebieden komen, robuuste natuurgebieden die tegen een stootje kunnen en waar wildernisbeleving mogelijk is. Er moeten ook meer bezoekobjecten komen, zoals kaasboerderijen die voor publiek geopend zijn en plaatsen waar ambachtelijk geproduceerde, streek-eigen producten verkocht worden. Landbouw, natuur en recreatie moeten nadrukkelijker aan elkaar gekoppeld worden. Alleen dan bereik je meerwaarde."

Rode koers

Diepgaande meningsverschillen bestaan er over de versterking van de zogenaamde rode functies van het platteland: de woonfunctie en niet-agrarische bedrijvigheid. Het Rijk voert in deze al decennialang een restrictief beleid, dat overigens niet erg succesvol is. Het openhouden van het landelijk gebied is voor de Rijksplanologische Dienst en VROM een prestigezaak geworden. Voor het landelijk gebied ontwikkelde VROM een beleid met vier koersen: een gele koers

Telewerken stimuleert het wonen op het platteland

(concentratie tuinbouw en intensieve veehouderij), een bruine (nadruk op landbouw met plaatselijk aandacht voor natuur en landschap), een blauwe (behoud of herstel van waardevolle natuur- en cultuurlandschappen) en een groene (behoud of herstel natuur).

Volgens plattelandspecialist prof. Paulus Huigen "ontbreekt er ten onrechte een rode koers". Zijn grote angst is dat "plattelandsvernieuwing zich verengt tot landbouw en natuur en dat functies als

verantwoorde, min of meer verborgen verstedelijking van delen van het platteland. Doel is vooral stad en platteland beter op elkaar te laten aanluiten. Daarnaast gaat het om zaken als openbaar groen, stadslandbouw en nieuwe landgoederen of buitenplaatsen.

Hondenfokkers en tuinbeeldhandelaren

Prof. Rob van Engelsdorp Gastelaars, hoogleraar geografie van stad en platteland in Amsterdam, noemt het rijksbeleid ten aanzien van de landelijke gebieden standaardbeleid: "Ze worden beschermd, of ze nu in onder- of overdrukgebieden liggen. Omdat rode functies in het Groene Hart geen ruimte krijgen, zijn er op de Veluwe, in de Gelderse Vallei en in Midden-Brabant volstrekt suburbane milieus ontstaan. Er staan nog wel boerderijen tussen, maar van een open, ruraal gebied is al lang geen sprake meer. In Gelderland bestaan industrieterreinen die nog op de streekplankaart ingetekend moeten worden en al een keer uitgebreid zijn. We hebben de keuze: plannen we het of laten we het gaan, maar gebeuren doet het. Nu gebeurt het ongepland en ziet het er heel erg lelijk uit."

Ook in het perifere platteland is er een standaardbeleid gevoerd. Alsof iedereen dezelfde woonbehoeftes heeft en stedelijke voorzieningen in de buurt wil hebben. Men heeft niet in de gaten dat er zich in het perifere platteland mensen vestigen die zich helemaal hebben ingesteld op perifeer wonen. Mensen die weinig naar de stad hoeven, maar veel ruimte nodig hebben: hondenfokkers, fuchsiafwekkers, antiquairs,

Landbouw en natuur koppelen

wonen en werken er te weinig bij betrokken worden." Oplossingen die dan gevonden worden komen dan "meteen weer onder druk te staan omdat het volgende probleem zich al weer aandient." VROM en LNV willen echter vasthouden aan het restrictieve beleid. De Leeuw: "Hier en daar is er wat discussie over de mate waarin je verstedelijking blijvend kunt tegenhouden, maar bij het Rijk heerst in het algemeen niet de opvatting dat het restrictieve beleid dat nu leidend beginsel is, losgelaten moet worden."

De lijnen voor verstedelijking zijn vastgelegd in de VINEX. Als er na de VINEX nog aanvullende verstedelijkingslocaties nodig zijn, biedt het VINEX-concept daarvoor in eerste instantie voldoende mogelijkheden." De 'Discussienota Visie Stadslandschappen' die LNV deze zomer uitbracht heeft volgens De Leeuw allermindst de bedoeling te komen tot een landschappelijk

Verskillende soorten platteland

In zijn nota 'Dynamiek en Vernieuwing' noemt minister Van Aartsen het Nederlandse platteland "één grote stadstuin". Plattelandsdeskundige prof. Paulus Huigen, hoogleraar geografie in Groningen en mede-auteur van het onlangs verschenen boek 'Vernieuwing van het landelijk gebied', kan zich wel vinden in die typering. Stad en platteland zijn de laatste decennia immers steeds meer op elkaar gaan lijken. Huigen: "Het verschil tussen stad en platteland zit hem niet meer in het soort activiteiten en functies maar alleen nog in de dichtheden waarin ze voorkomen. Het platteland kenmerkt zich door lage bebouwingsdichtheden en kleine aantallen menselijke activiteiten." Enkele tientallen jaren geleden had het platteland voornamelijk een agrarische functie, het was in de woorden van Huigen "een agrarische produktieruimte". Tegenwoordig vervult het platteland een heleboel verschillende functies: behalve landbouw zijn ook natuur en landschap, recreatie en bewoning belangrijk geworden. Het platteland is "een multifunctionele ruimte" geworden. De laatste jaren bespeurt Huigen een tendens naar wat hij "functionele specialisatie" noemt: het ene gebied legt de nadruk op landbouw, het andere op natuur en recreatie of op wonen in rust,

park platteland

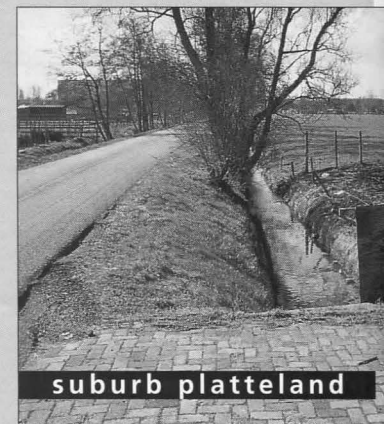
FOTO: TED BUTER

ruimte en groen. Plattelandsvernieuwing moet volgens Huigen aansluiten bij deze functieveranderingen en uitgaan van twee vragen: (a) verkeert een gebied in een over- of onderdruksituatie? en (b) welke kwaliteiten heeft een gebied? Van overdruk is sprake als het bestaande ruimtegebruik onder grote druk staat. Vooral in het Groene Hart en de uitloopegebieden van de Randstad in Gelderland en Brabant is dat het geval. Overdrukgebieden kennen een (te) grote dynamiek, het probleem is daar de functieveranderingen in goede banen te leiden. Onderdrukgebieden zoals de plattelandsgebieden in Noord-Nederland worden gekenmerkt door gebrek aan dynamiek. De noodzakelijke functieveranderingen komen daar niet vanzelf maar moeten worden opgewekt. Niet alleen de ligging ten opzichte van stedelijke gebieden is belangrijk, de eigen kwaliteiten van een gebied zijn dat evenzeer. Met gericht beleid zouden die tot ontwikkeling gebracht kunnen worden. Streken zouden volgens Huigen hun sterke kanten veel meer kunnen uitbouwen. Hij komt daarbij tot

vijf typen platteland. Bij elk type horen bepaalde beleidsopgaven. Huigen: "Het zijn beelden, geen blauwdrukken of toekomstvoorspellingen; verkenningen welke kant het op zou kunnen gaan; vertrekpunten voor discussies als: wat willen we met deze streek? Met welke bedreigingen en mogelijkheden hebben we te maken? Wat voor beleid moeten we ontwikkelen als we voor koers zus of zo kiezen?"

FOTO: AXIPRESS

suburb platteland

museum platteland

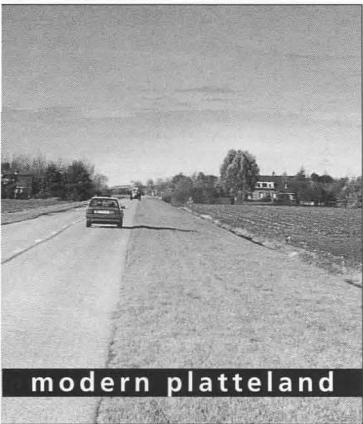
FOTO: ANP

FOTO: JAO ROVERHARD

type landelijk gebied	park platteland	suburb platteland	museum platteland	modern platteland	natuur platteland
context	overdruk	overdruk	onderdruk	onderdruk	onderdruk
endogene kwaliteit omgeving	landschap	ruimte	landschap	ruimte	natuur
beleidsopgaven					
accenten	open ruimte recreatie	wonen landschap	recreatie	veelzijdig	natuur
landbouw	hobby/nevenberoeps- landbouw	diverse stijlen	traditioneel & verbreding	diverse stijlen	extensief
wonen/bedrijvigheid	restrictief	uitbreiden	restrictief	dynamiek	restrictief
natuur	beheer	afwegen	beheer	afwegen	ontwikkeling en behoud
landschap	behoud	ontwikkeling	behoud	ontwikkeling	behoud

Naar: Driessen, P.P.J., P.Glasbergen, P.P.P.Huigen en F.Hijmans van den Bergh, Vernieuwing van het landelijk gebied. Een verkenning van strategieën voor een gebiedsgerichte aanpak, VUGA Den Haag 1995

modern platteland

natuur platteland

softwareproducenten, tuinbeeld-handelaren, kunstenaars, seniorenhuishoudens die van ruimte en groen houden en rustig willen recreëren en in rond het eigen huis. Het suburbane ommeland is voor hen te duur of te dicht bebouwd. In de perifere gebieden moet je veel toelaten en ontzettend soepel omgaan met regels. We moeten lering trekken uit de stadsvernieuwing. In veel stadsvernieuwing-wijken hebben we kleine bedrijven in de dop in de poeier gedraaid.

We weten nu dat dat hartstikke fout was omdat we nu het belang inzien van marginale startfuncties. In stagnatiegebieden met oude panden kunnen nieuwe functies met weinig geld terecht: kunstenaars, ambachtelijke bedrijven,

softwareproducenten, kortom bedrijven die geen commerciële vloerprijzen kunnen betalen. Steden zijn nu blij met wijken die ze nog niet hebben stadsvernieuwd. De Pijp is daardoor een bruisend gebied geworden, de Jordaan revitaliseert als een trein. Veel perifere plattelandsgebieden hebben dezelfde kwaliteiten. Maar dan moet er soepel worden omgegaan met regels.

Ik zie twee grote belemmeringen: de functiekaart- of bestemmings-ordening en de netheidsordening. Alles is bestemmingstechnisch vastgelegd, je mag niet uit je 'functiehok', je bent 'vastgetekend'. Werken thuis is de grootste groeier, maar het effect daarvan op de ruimtelijke ordening is nog totaal niet doordacht. Thuiswerken en telewerken zullen een grote vlucht nemen, maar het regelsysteem is niet ingesteld op functiemenging. Bovendien moet alles er netjes uit zien, wat het verbouwen en uitbouwen belemmert." Van Engelsdorp Gastelaars is voor een geordende versoepeling en zonering. "Het komt er wel wat rotzooieriger uit te zien."

De Leeuw noemt "het toelaten van niet-agrarische activiteiten in vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen een moeilijk vraagstuk. Nu bestaan daarvoor niet zo gek veel mogelijkheden." Hij vindt wel dat die "binnen duidelijke grenzen gecreëerd moeten worden."

Nieuwe woon- en werkmilieus

Ook in het Groene Hart en het uitloopegebied van de Randstad wil Van Engelsdorp Gastelaars de woonfunctie en de niet-agrarische werkfuncties versterken. "De standplaatskwaliteit van West-Nederland is slecht omdat er door het restrictieve beleid en het compacte stad beleid een groot gebrek is aan suburbane woon- en werkmilieus. Daarom doet de Randstad het zo slecht in vergelijking met Brabant en Gelderland. Willen we een goed produktiemilieu in West-Nederland creëren dan moeten er nieuwe, aantrekkelijke suburbane woon-werkmilieus komen. Niet aan de buitenkant van de Randstad zoals in de jaren '70, maar aan de binnenkant in het Groene Hart en de duinstreek. Want perifere groeikernen trekken geen werkgelegenheid aan."

De sluipende, verborgen verstedelijking en suburbanisatie, zowel in het Groene Hart als in de uit-

loopegebieden, moet volgens Van Engelsdorp Gastelaars vervangen worden door een ordelijk geplande. Met het compacte stad beleid en het restrictieve beleid jagen we volgens hem "een illusie na." Hij wil het areaal natuurgebied in het Groene Hart verviervoudigen, de agrarische functie sterk reduceren en subuurbaan verstedelijken waar dat kan. "Tussen Amstelveen en Delft liggen geen interessante natuurgebieden. Deze zone is zeer geschikt voor kalme verstedelijking. We hebben landschapsarchitecten die dat prachtig vorm kunnen geven."

Uitbreiding van suburbane milieus sluit volgens Van Engelsdorp Gastelaars aan bij een onmiskenbare trend naar meer zelfverzorging en zelfproductie. "De behoefte aan ruimte groeit, die aan nabijheid neemt af. Mensen halen van alles in huis om dingen thuis te kunnen doen. Dan moet je woonmilieus en woningen bouwen waarin dat kan. Bouw huizen met ruime werkkamers in plaats van

Compacte dorpen beleid

kamertjes waar alleen een hondemand of trimapparaat kan staan. Honoreer hun ruimtebehoefte en zorg ervoor dat de verplichte trips vlakbij, zonder auto, lopend, fietsend of per openbaar vervoer kunnen plaatsvinden. De niet-verplichte trips kun je zwaar belasten."

"We denken bij voorbaat dat suburbanisatie slecht is", vindt ook Huigen. "Maar suburb-platteland kan heel mooi zijn en mobiliteitsdempend werken. Als mensen in hun eigen woonomgeving kunnen recreëren, hoeven ze niet op pad. Er zou meer in plattelandsstijl gebouwd moeten worden, op ruime kavels, met grote huizen die op de begane grond een werkkamer hebben. Daar is behoefte aan. Er doemen dan meteen Los Angeles-achtige schrikbeelden op, maar ik vraag me af een LA met grote groene longen niet te verkiezen is boven het bouwen in hoge dichtteer waar over 50 jaar niemand meer wil wonen."

Bouwstop

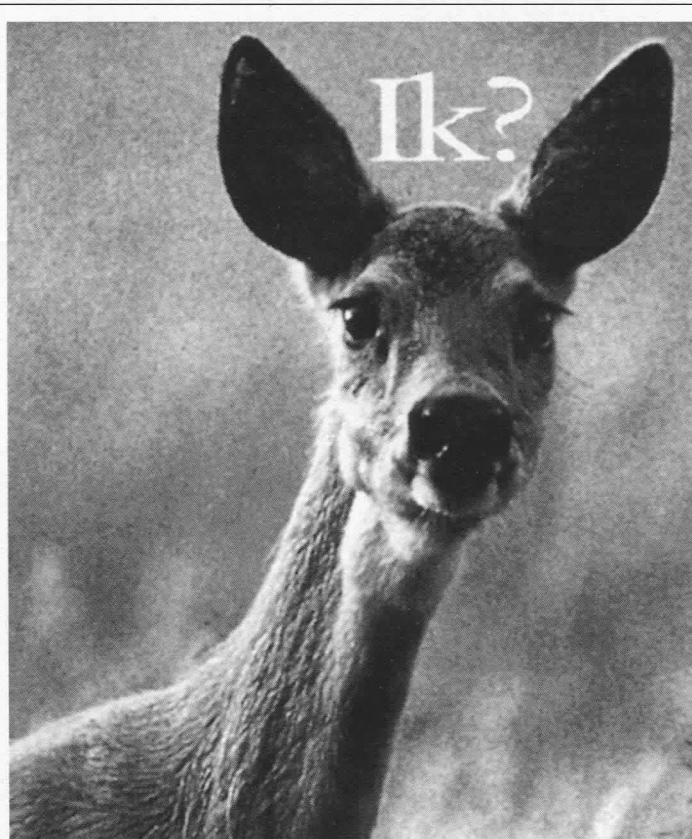
Barrie Needham, hoogleraar planologie in Nijmegen, is faliekant tegen het loslaten van het restrictieve beleid dat hij "heel

slap" vindt: "Het Rijk moet strenger optreden en de confrontatie aandurven." Er moet volgens hem krachtig paal en perk gesteld worden aan de groeiende ruimteconsumptie. Needham heeft berekend dat de gemeente Nijmegen in 1960 voor 130.000 inwoners 1.400 hectare bebouwd oppervlak nodig had en 1990 voor 145.000 inwoners 3650 hectare. Per inwoner groeide het ruimtegebruik van 108 naar 252 vierkante meter. Voor de gemiddelde Nederlander groeide dat tussen 1950 en 1989 van 203 tot 357 vierkante meter. Als de trend zo doorzet zijn in 2280 alle landbouwgronden volgebouwd. Dat lijkt een belachelijk lange termijn, maar "een samenleving die dijken verzwakt op basis van een veiligheidsrisico van één doorbraak in 2000 jaar" moet daar volgens Needham gevoelig voor zijn.

Needham: "Net als de behoefte aan gezondheidszorg kent de ruimtebehoefte geen natuurlijke grens. Als we alles zijn gang laten gaan, gaat het door tot alles is volgebouwd. We kunnen beter nu een halt toeroepen aan het volbouwen, dan er nog een tijd mee doorgaan. Want dan worden we gedwongen te stoppen en is er al veel vernietigd." Needham pleit ervoor de woningcontingenten af te schaffen en in plaats daarvan contouren rond steden en dorpen te trekken. Gemeenten moeten dan zelf uitzoeken hoe ze die ruimte benutten. Minister De Boer is onlangs voor het Groene Hart overgegaan op zo'n contourenbeleid wat door de gemeenten ervaren is als een versoepeling van haar restrictieve beleid.

Naast een voortzetting van het compacte stad beleid, dat volgens Needham behalve voor het sparen van open ruimte ook nodig is voor het goed laten functioneren van de steden, moet er een compacte dorpen beleid komen met aandacht voor inbreidingsmogelijkheden. Verder moet de bestaande woningvoorraad beter benut worden en zou er gedacht kunnen worden aan herinrichting van wijken. "In wijken waar 40 jaar geleden 5000 mensen woonden, wonen er nu nog maar 2000. Door herinrichting zou je dat aantal kunnen vergroten." Needham pleit voor een bouwstop van 10 jaar na het volbouwen van de reeds aangewezen VINEX-lokaties.

Vervolg op pagina 21

Nee. U.

Natuurmonumenten beschermt de natuur al 90 jaar. Word ook lid voor een betere toekomst van planten, dieren en mensen. Maak f 35,- over op giro 9933 t.n.v. de Vereniging Natuurmonumenten in 's-Graveland. Of bel 035-559955 voor meer informatie.

Vereniging
Natuurmonumenten

AL 90 JAAR NODIG

Ja, ik word lid!

☒ Ik vind dat we de natuur in Nederland moeten beschermen, bewaren en ontwikkelen voor onze kinderen. Daarom meld ik mij aan als lid van de Vereniging Natuurmonumenten voor f 35,- per jaar (per huishouden). Ik betaal na ontvangst van uw acceptgiro. (S.v.p. met blokletters invullen)

Naam: _____ M / V

Adres: _____

Postcode/woonplaats: _____

Geboortedatum: ____-____-____

☐ Ik ben 65+ (of jonger dan 21 jaar) en betaal f 17,50.

Handtekening: _____

Leden van de Vereniging Natuurmonumenten krijgen voor hun bijdrage:

- Complete gids met bijna alle natuur- en wandel-terreinen.
- Toegang tot unieke gebieden.
- Ieder kwartaal het blad 'Natuurbehoud'.

E33

Vereniging
Natuurmonumenten

Knip de bon uit en stuur hem in een envelop naar: Natuurmonumenten, Antwoordnummer 9933, 1200 WK 's-Graveland. Postzegel hoeft niet. Mag wel, graag!

AL 90 JAAR NODIG

Vervolg van pagina 9

"Er zal geen ramp plaatsvinden, wel een moeilijke gewenningsperiode. Maar we zullen ontdekken dat er andere manieren zijn om met onze behoefte aan vierkante meters om te gaan dan alsmaar uitbreiden. Is het echt nodig steeds maar bij te bouwen voor een gelijkblijvende bevolking?"

Bang dat het platteland leegloopt en economisch doodbloedt, is Needham niet. "Er worden geen woningen gesloopt. Boerderijen worden opgekocht door stedelingen die daar willen wonen of een bedrijf in willen vestigen. Met een contourenbeleid en inbreiding kan het aantal inwoners op peil gehouden worden. De bevolkingssamenstelling en de economische basis zullen veranderen, maar er kan een duurzame, vitale plattelands-economie ontstaan. In Engeland zijn daarvan genoeg voorbeelden." Ook Logemann wil vasthouden aan het restrictieve beleid. Hij is tegen bouwen in het Groene Hart. "Het Westland lijkt me geschikter. Het zou een zegen zijn als de glastuinbouw daar gesaneerd werd vanwege de achterstand in milieu-investeringen en de overcapaciteit. Met grondaankopen voor woningen zou die sanering deels betaald kunnen worden." Anderzijds kan hij zich situaties voorstellen waarin versterking van de woonfunctie goed gecombineerd kan worden met nieuwe natuur.

"De Blauwe Stad" in Groningen (een ringvormige stedelijke structuur bij Winschoten rond een nieuw aan te leggen geheel van geschakelde plassen, die omzoomd worden door moerassen en doorsneden worden door stroken bos en bebouwing HD) vind ik een prachtig idee. Voor dat landschap is het een verrijking. Maar iets noordelijker bij Loppersum ligt een historisch cultuurlandschap met terpen en oude kreeklopen. Daar moet je veel voorzichtiger zijn. Belangrijk vind ik dat dergelijke ideeën onderdeel zijn van een totaalplan. En die zijn er nog zo weinig. De meeste plannen zijn een beetje bij elkaar geschreven."

Stilte in Den Haag

Een vernieuwend beleidsconcept dat functioneert als kristallisatiepunt van allerlei vernieuwende ontwikkelingen, is plattelandsvernieuwing (vooralsnog) niet geworden. Na anderhalf jaar heeft het begrip veel van zijn oorspronke-

KNHM-PROJECT

De toekomst van het platteland

Mede naar aanleiding van het 150-jarig bestaan van de Zeeuwse Landbouwmaatschappij organiseerde de afdeling Zeeland van de KNHM het congres 'De toekomst van het Zeeuwse platteland' (Middelburg, 11 juni 1993). Basismateriaal voor dit congres was verzameld via 15 regionale groepen waarin was gediscussieerd over de situatie van het platteland en de mogelijkheden voor de toekomst. De groepen bestonden uit een brede vertegenwoordiging uit de samenleving: landbouwers, middenstanders, ambtenaren, mensen uit de toeristisch-recreatieve sector, vrouwen- en jongerenorganisaties en milieuhewerigen.

Dr. P.W. B] economische sociologie aan de Erasmus Universiteit, verzamelde en analyseerde de uitkomsten van de discussies.

In het noorden organiseerden de afdelingen Friesland, Groningen en Drenthe een gelijksoortig symposium: 'Toekomstperspectief Platteland' (Hoogeveen, 14 april 1994). Dit werd eveneens voorafgegaan door discussies in regionale discussiegroepen.

Hoewel geen van beide projecten een blauwdruk voor de toekomst van het platteland opleverden, werden er wel veel ideeën aangereikt. De levendige, open discussies hebben geleid tot resultaten waarmee verder gewerkt kan worden.

lijke glans verloren. Hoewel De Leeuw beweert dat "plattelandsvernieuwing landsbreed veel losmaakt en je, ook bij lagere overheden, veel enthousiasme merkt", constateert Logemann "een discrepantie tussen het enthousiasme in de regio's en de betrekkelijke radiostilte in Den Haag". Kemperman en Van der Ploeg laten zich in gelijksoortige zin uit. Logemann vindt het "niet ondenkbaar dat plattelandsvernieuwing als trend wegebt". Dat zou volgens hem een "ongewenst signaal zijn dat de interesse van het huidige kabinet voor plattelandszaken minimaal is."

Henk Donkers